

Rovnosť a inklúzia vo vzdelávaní: Sila v rozmanitosti

Vlády a tvorcovia politik v oblasti vzdelávania sa čoraz viac zaoberajú otázkou rovnosti a inklúzie vo vzdelávaní v dôsledku významných globálnych zmien, akými sú demografické zmeny, migračná a utečenecká kríza, rastúca nerovnosť či zmena klímy. Tieto zmeny prispievajú k zvýšenej miere rozmanitosti v školách a môže nás motivovať k zamysleniu sa nad tým, ako podporiť väčšiu rovnosť a inklúziu všetkých detí. Publikácia *Equity and inclusion in education: Finding strength through Diversity [Rovnosť a inklúzia vo vzdelávaní: Sila v rozmanitosti]* z roku 2023 zhŕňa hlavné zistenia projektu OECD „Strength through Diversity“. Publikácia prezentuje všeobecný rámec pre štúdium diverzity, rovnosti a inklúzie vo vzdelávaní a analyzuje päť kľúčových oblastí: správa a riadenie škôl, zdroje, budovanie kapacít, opatrenia na úrovni škôl a monitorovanie a hodnotenie. Okrem toho poskytuje príklady osvedčených politik a postupov a navrhuje opatrenia, ktorých cieľom je dosiahnutie spravodlivejších a inkluzívnejších vzdelávacích systémov.

Kľúčové zistenia

Existujú rôzne prístupy a definície diverzity, rovnosti a inklúzie naprieč vzdelávacími systémami. Tieto definície odrážajú históriu, priority a ciele každého systému. Prieskum „Strength through Diversity Policy Survey“ ukázal, že definície rovnosti a inklúzie najčastejšie zahŕňajú nasledujúce prvky: dôraz na špecifické skupiny študentov a prípadné rozdiely medzi nimi, na prístup k vzdelávaniu pre všetkých, na poskytovanie rovnakých príležitostí pre všetkých, na anti-diskriminačné praktiky a praktiky, ktoré vylučujú deti zo vzdelávacieho procesu.

Rozdiely v definíciách spôsobujú, že porovnanie vzdelávacích systémov nie je jednoduché. Aby sa pri vyhodnocovaní výskumu zabezpečilo spoločné chápanie rovnosti a inklúzie vo vzdelávaní, „Strength through Diversity“ projekt prijal špecifické definície týchto dvoch pojmov.

Vzdelávacie systémy, ktoré zabezpečujú rovnosť sa sústreďujú na to, aby dosiahnutie vzdelávacieho potenciálu nebolo výsledkom osobných a sociálnych faktorov, akými sú pohlavie, etnický pôvod, domorodý pôvod, štatút prisťahovalca, sexuálna orientácia, rodová identita, špeciálne vzdelávacie potreby či nadanie. **Inkluzívne vzdelávanie** je podľa definície UNESCO "*nepretržitý proces zameraný na poskytovanie kvalitného vzdelávania pre všetkých pri rešpektovaní rozmanitosti a rôznorodých potrieb, schopností, charakteristík a vzdelávacích ambícií študentov a komunit, pričom sú v tomto procese odstránené všetky formy diskriminácie*".

Bez ohľadu na prijaté definície neexistuje jediná cesta smerom k rovnosti a inklúzii, ktorou by sa mali uberať všetky vzdelávacie systémy. Cesta a výzvy sú pre každý vzdelávací systém odlišné, formované ich jedinečnou históriou, kultúrou a demografiou obyvateľstva. V publikácii je však prezentovaných **šesť kľúčových krokov**, ktoré sú relevantné pre všetky systémy usilujúce sa o väčšiu rovnosť a inklúziu (Box 1). Tieto kroky by sa mali uskutočňovať súbežne, pretože pokrok v oblasti rovnosti a inklúzie vo vzdelávaní si vyžaduje holistický prístup zahŕňajúci rôzne oblasti.

Box 1. Šesť kľúčových krokov na podporu rovnosti a inklúzie vo vzdelávaní

Vypracovať rámec pre tvorbu politik v oblasti rovnosti a inklúzie vo vzdelávaní a začleniť ho do všetkých oblastí politik vzdelávania

Rozvoj spravodlivého a inkluzívneho vzdelávacieho systému si vyžaduje prijatie komplexného rámca pre tvorbu politik, ktorého cieľom by malo byť zahrnutie rovnosti a inklúzie do všetkých relevantných oblastí. Mal by sa zameriavať nielen na výsledky žiakov, ale aj na ich well-being.

Zabezpečiť, aby bol vzdelávací systém flexibilný a reagoval na potreby detí

Schopnosť reagovať na potreby detí a flexibilita vo všetkých aspektoch vzdelávacieho systému sú kľúčom k podpore rôznorodých potrieb študentov. Reagovať na ich jedinečné potreby, talenty a ambície sa dá prostredníctvom inkluzívnych učebných osnov, prijatia rôznych vyučovacích metód či uplatňovania diferencovaného vyučovania.

Zahrnúť rovnosť a inklúziu ako zásady mechanizmov pridelovania zdrojov a cieleného financovania vzdelávacieho systému

Spôsob pridelovania finančných prostriedkov školám a študentom má zásadný vplyv na rovnosť a inklúziu vzdelávacieho systému. Preto je dôležité zabezpečiť, aby mechanizmy pridelovania zdrojov aj cielené financovanie boli navrhnuté s jasným cieľom podporovať rovnosť a inklúziu. Taktiež je dôležité zabezpečiť, aby pridelovanie zdrojov aj cielené financovanie boli navzájom vyvážené, čím sa dá predísť ich obmedzeniam.

Zapojiť všetky príslušné strany a posilniť ich spoluprácu pri implementácii politík na úrovni škôl či tried

Na tvorbe a realizácii politík na podporu rovnosti a inklúzie vo vzdelávaní sa podieľa celý rad zainteresovaných strán (učiteľské odbory, rodičia a študenti atď.). Tieto strany by mali byť zmysluplne zapojené do celého cyklu tvorby politík. Ich účasť je kľúčová nielen pre implementáciu inkluzívnych politík, ale aj pre vytváranie pozitívnej klímy v školách a zvyšovanie povedomia o daných politikách.

Pripraviť a podporiť učiteľov a vedúcich pracovníkov škôl pri rozvíjaní zručností a vedomostí v oblasti podpory rovnosti a inklúzie

Na vytvorenie spravodlivého a inkluzívneho školského prostredia, ktoré podporuje všetky deti pri dosahovaní ich potenciálu, musia byť učitelia vybavení celým radom zručností, vedomostí a postojov. Je nevyhnutné, aby vzdelávacie systémy pripravovali a podporovali učiteľov na presadzovanie rovnosti a inklúzie, a to prostredníctvom vzdelávania učiteľov na vysokých školách aj kontinuálneho profesijného rozvoja.

Identifikovať potreby študentov, podporovať ich a sledovať ich pokrok

Identifikácia špecifických potrieb detí je základom pre rovnosť a inklúziu vo vzdelávaní. Tá obsahuje využívanie diagnostických nástrojov na identifikáciu ťažkostí žiakov pri učení, plánovanie vhodnej podpory, vybavenie učiteľov nástrojmi akými sú individuálne vzdelávacie plány či prispôsobenia a úpravy učebných osnov, a využívanie rôznych formátov inkluzívneho hodnotenia na sledovanie pokroku žiakov.